

УДК 33

Ворхлік В.Р.

**ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА АНАЛІЗ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

Київ, Васильківська, 90

Vorkhlik V.R.

**ACCOUNTING AND CONTROL OF INDUSTRIAL STOCKS AND
ANALYSIS OF EFFICIENCY USE AT THE ENTERPRISE**

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

Kyiv, Vasylkivskya, 90

Анотація. В статті досліджено сутність виробничих запасів підприємства; обґрунтовано особливості обліку та контролю за формуванням та зміною виробничих запасів; визначено методологічні аспекти проведення аналізу ефективності використання виробничих запасів на підприємстві. Досліджено сучасні проблеми ведення обліку виробничих запасів та запропоновано шляхи їх усунення.

Ключові слова: виробничі запаси, облік, контроль та аналіз використання виробничих запасів, проблеми ведення обліку виробничих запасів.

Annotation. In the article the essence of the inventory of the company; reasonably features of accounting and control over the formation and change in inventories; defined methodological aspects of the analysis of the efficiency of inventory in the company. The modern problem of inventory accounting and the ways to address them.

Keywords: inventory, accounting, control and analysis of the use of inventory problems accounting of inventory.

Актуальність теми. Забезпечення проведення ефективного процесу обліку та контролю за формуванням та зміною виробничих запасів підприємства відіграє велике значення, особливо на підприємствах, де зосереджуються великі потоки матеріальних цінностей. Здійснення діяльності в сучасних мінливих умовах вимагає розробки і впровадження нововведень по організації обліку виробничих запасів на складах підприємств і організацій. Це зумовлює необхідність дослідження сучасних особливостей організації обліку виробничих запасів на складах вітчизняних підприємств з метою досягнення найбільш ефективних результатів діяльності.

Дослідження наукових розробок та публікацій показало, що проблемам обліку та контролю за формуванням та зміною виробничих запасів та проведення аналізу ефективності їх використання на підприємстві приділяли та приділяють значну увагу такі науковці та фахівці в галузі економіки як: Н.А. Гура, Г.П. Голубнича, Н.І. Дорош, Б.А. Засадний, Т.Г. Мельник, К. Л. Багрій, М. С. Білик, Т. А. Довга, Г. І. Кіндрацька, О. Я. Кобилух, О. А. Сандальнова, В. В. Сироїжко та інші. Враховуючи значний внесок науковців, очевидно, що окремі аспекти та питання обліку та контролю за формуванням та зміною виробничих запасів та проведення аналізу ефективності їх використання на підприємстві все ще потребують уточнень та подальшого наукового опрацювання.

Метою статті є розробка теоретичних положень, методичних підходів і науково-практичних рекомендацій щодо дослідження обліку та контролю за формуванням та зміною виробничих запасів та проведення аналізу ефективності їх використання на підприємстві.

Для досягнення поставленої мети в статті сформульовано наступні **завдання:**

- дослідити сутність виробничих запасів підприємства;
- обґрунтувати особливості обліку та контролю за формуванням та зміною виробничих запасів;

- визначити методологічні аспекти проведення аналізу ефективності використання виробничих запасів на підприємстві.

Об'єктом дослідження є облік, контроль та аналіз виробничих запасів підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних положень обліково-аналітичного забезпечення господарських операцій вітчизняних підприємств з виробничими запасами.

Методи дослідження. При написанні статті були використані такі методи дослідження як: діалектичний підхід та системний аналіз – для теоретичного узагальнення результатів досліджень вчених та практиків, предметом яких є облік, контроль та аналіз виробничих запасів підприємства; методи порівняльного аналізу та синтезу – при виявленні загальних і специфічних рис обліково-аналітичного забезпечення господарських операцій вітчизняних підприємств з виробничими запасами; методи аналогії та порівняння – при визначенні проблем та перспектив вдосконалення процесу проведення аналізу ефективності використання виробничих запасів на підприємстві.

Інформаційні джерела: нормативна, правова, довідкова та наукова інформація.

Результати досліджень. Успішне функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта неможливо без добре організованої системи бухгалтерського обліку, контролю і звітності. В сучасних економічних умовах діяльність кожного господарюючого суб'єкта є предметом уваги широкого кола учасників ринкових відносин (організацій і осіб), зацікавлених в результатах його функціонування. На підставі об'єктивної звітно-облікової інформації вони прагнуть оцінити фінансовий стан підприємства і перспективи його подальшого розвитку. Основним інструментом для цього служить система бухгалтерського обліку, за допомогою якої можна об'єктивно оцінити внутрішні і зовнішні відносини даного суб'єкта.

В умовах ринкової економіки, від організацій потрібно підвищення ефективності виробництва, поліпшення конкурентоспроможності продукції та

послуг на основі впровадження у виробництво нових технологій, ефективних форм господарювання і управління виробництвом. Важлива роль у реалізації цих завдань відводиться правильній організації і ведення бухгалтерського обліку матеріально-виробничих запасів, що дозволяє здійснювати своєчасний облік і контроль за їх збереженням і раціональним використанням. Ефективне використання матеріально-виробничих запасів, дозволяє впливати на розмір одержуваного прибутку. Таким чином, від ефективного управління матеріально-виробничими запасами залежить, в кінцевому підсумку прибутковість комерційної організації [2, с. 51].

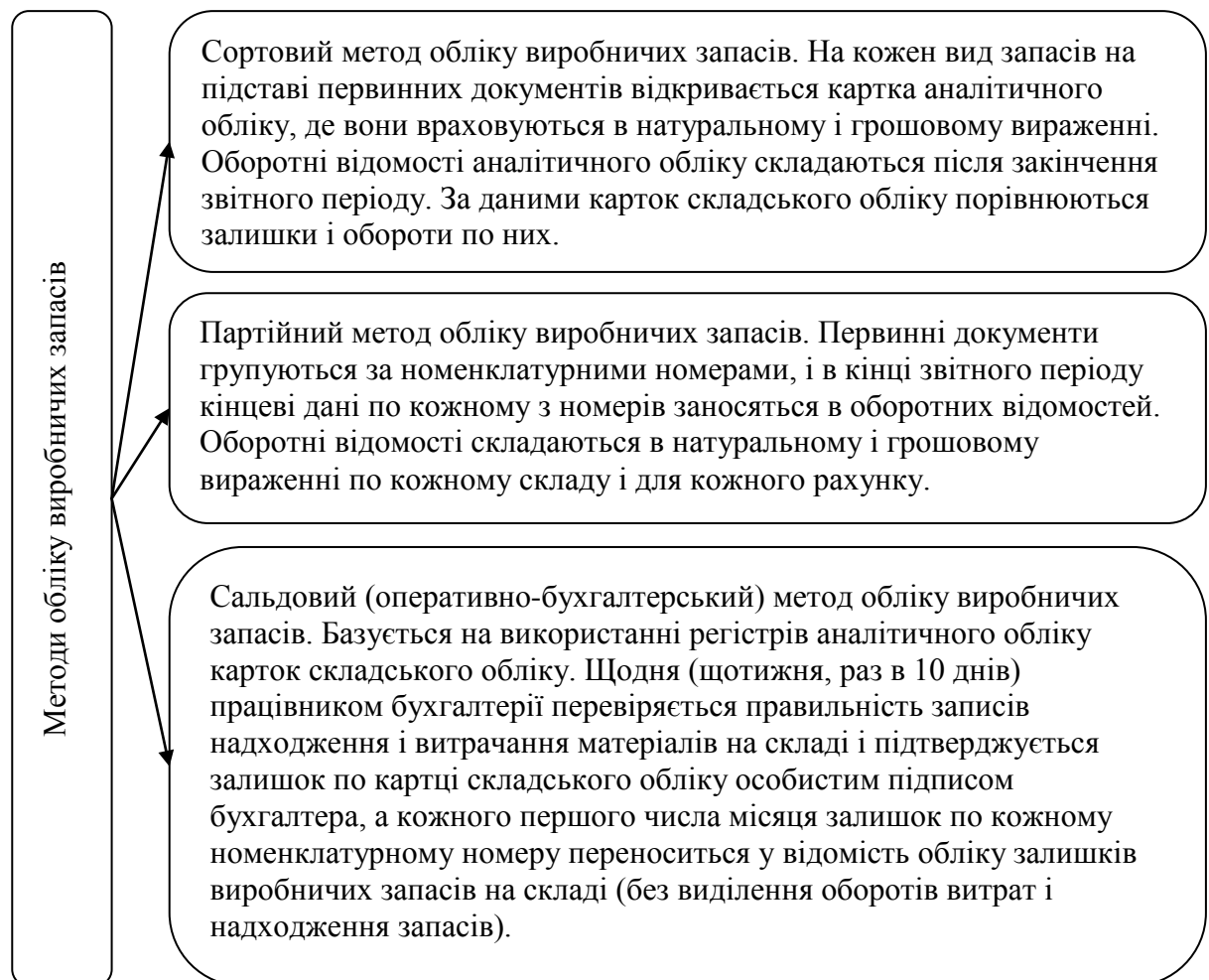
Виробничі запаси, будучи частиною оборотного капіталу організації, разом з дебіторською заборгованістю, відносяться до повільно реалізованим активів, із середнім ризиком вкладень капіталу. Тому з метою нормального функціонування виробництва і збуту продукції, а також прискорення оборотності оборотних коштів, в організації повинна бути організована постійна аналітична робота щодо забезпечення оптимального рівня запасів. Проведемо дослідження сутності виробничих запасів підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Основні підходи до визначення сутності виробничих запасів підприємства (згруповано автором на сонові [2, с. 51; 3, с. 255; 5, с. 129])

Проаналізувавши вище наведені підходи авторів, варто відзначити, що матеріально-виробничі запаси представляють собою одну з частин майна господарюючого суб'єкта, необхідну для нормального здійснення і розширення його діяльності.

Матеріальні ресурси, змінюючи свою матеріально-речову форму, поступово втягуються в товарообіг і трансформуються в виручку. Оскільки матеріальні ресурси заміщуються іншими партіями товарів, тобто регулярно поновлюються і є постійною величиною, розмір якої варіюється в залежності від конкретних господарських умов, необхідних для їх безперервного обліку, контролю та аналізу. Варто відзначити, що існує кілька методів обліку виробничих запасів на складах підприємства, які наведені на рис. 2.

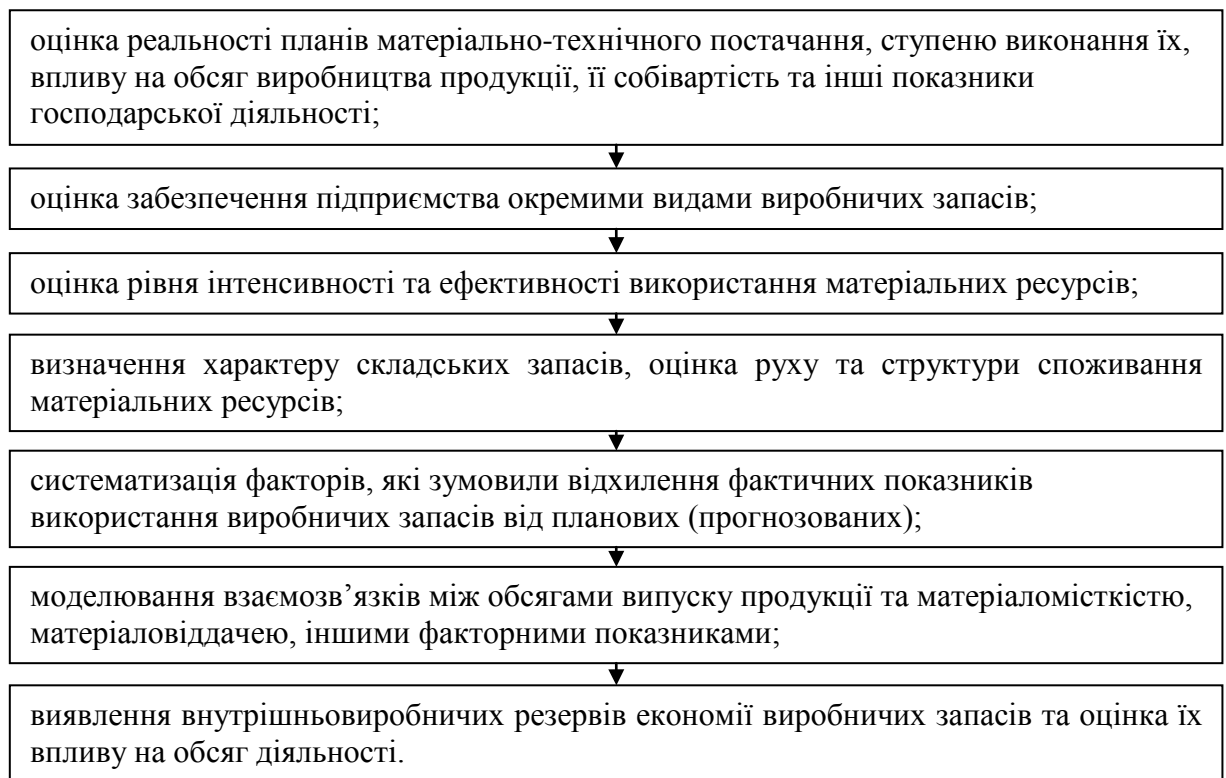

Рис. 2. Методи обліку виробничих запасів на підприємстві [5, с. 133]

Так, аналітичний облік матеріальних запасів ведеться на складах за допомогою карток складського обліку, які розміщуються в картотеці за технічними групами виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника [9, с. 517]. Аналітичні рахунки групуються за групами матеріалів, місцями зберігання, матеріально відповідальними особами, за синтетичними рахунками бухгалтерського обліку і субрахунками [2, с. 56]. Дані за аналітичними рахунками узагальнюються в оборотно-сальдових відомостях.

Важливою передумовою обліку виробничих запасів є їх оцінка, яка впливає на визначення собівартості продукції. Особливого значення це питання набуває за сучасних умов господарювання, коли ринкові ціни на виробничі запаси постійно змінюються і переважно зростають. Методика оцінки запасів є дієвим інструментом організації ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства і викликає значний інтерес бухгалтерів у зв'язку з необхідністю визначення реальної вартості запасів. Вибір методу оцінки запасів варто робити залежно від вимог користувачів бухгалтерської інформації. П(С)БО 9 «Запаси» встановлено, що оцінка запасів здійснюється в трьох випадках: при надходженні, списанні й на дату складання балансу [1]. Відповідно до мети, яку ставить перед собою підприємство, здійснюється вибір оцінки виробничих запасів.

Аналіз виробничих запасів підприємства має за мету забезпечити ефективне виконання виробничої програми за рахунок зведення до мінімуму матеріальних витрат, зменшення обсягу виробничих запасів, зниження цін на ресурси та підвищення їх якості. Виходячи з мети, основними завданнями економічного аналізу забезпеченості й використання виробничих запасів підприємства є такі:

Рис. 3. Основні завдання щодо аналізу формування та використання виробничих запасів на підприємстві [7, с. 68]

Отже, для аналізу забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами та ефективності їх використання використовують не лише обліково-економічні дані, а й технічну, технологічну та іншу інформацію.

Питання щодо вдосконалення обліку та контролю наявності та руху матеріальних ресурсів розглядалися багатьма авторами. Поділяючи точку зору Ф. С. Сейдахметовой необхідно виділити кілька напрямків, найбільш придатних для обліку і контролю матеріальних ресурсів в торгових організаціях [8, с. 125-126].

По-перше, слід спростити оформлення операцій по приходу і витраті товарно-матеріальних цінностей. Відпуск матеріалів, де це доцільно, можна оформляти на підставі встановленого ліміту безпосередньо в картках складського обліку матеріалів, передбачивши в них підпис особи, яка отримує цінності.

По-друге, можна модернізувати і вдосконалити методологію обліку, виходячи з вимог ринкової економіки.

По-третє, звернути увагу на якість і періодичність проведення інвентаризацій, контрольних і вибіркових перевірок, які займають не останнє місце в цілості матеріалів. Очевидно, що рішення як організаційних, так і методичних питань повинне ґрунтуватися на використанні можливостей сучасних комп'ютерних технологій. При цьому найбільш ефективною є організація рішення таких задач в комплексній системі управління підприємством [9, с. 519].

Вирішивши ці та інші проблеми торгівлі зможе налагодити більш дієвий і менш трудомісткий облік і контроль за наявністю, рухом і використанням матеріальних ресурсів, а також досягти їх раціональної економії. У процесі вивчення питання про проблему обліку, аналізу і контролю матеріальних ресурсів торгового підприємства була розглянута організація обліку, рух запасів на підприємстві, а також забезпечення збереження матеріальних цінностей на основі вивчення матеріалів і аналізу господарської практики.

Висновки. Підсумувавши вище проведене дослідження, варто відзначити, що постійне вдосконалення та уніфікація використовуваних документів і облікових регістрів, а також підвищення рівня автоматизації обліково-обчислювальних робіт, паралельно проводяться з контрольними операціями з ефективного використання запасів, всі позначені заходи сприятимуть оперативному формуванню виручки і як наслідок визначення фінансового результату на кожному етапі торговельної діяльності.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO9.aspx>
2. Багрій К. Л. Особливості аналізу ефективності використання матеріальних запасів підприємства / К. Л. Багрій // Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Вип. 7(25): Ч. 1. – Луцьк, 2010. – С. 50–58.

3. Білик М. С., Кіндрацька Г. І., Кобилух О. Я. Ідентифікація запасів в управлінні логістичною системою / М. С. Білик, Г. І. Кіндрацька, О. Я. Кобилух // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 669. – С. 254–261.

4. Довга Т. А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства / Т. А. Довга // «Молодий вчений». – № 5 (20). – Частина 1. – травень, 2015 р. – С. 130-134.

5. Кащена Н. Б., Цуконова О. В. Удосконалення методики аналізу виробничих запасів підприємства / Н. Б. Кащена, О. В. Цуконова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – № 2. – С. 128–135.

6. Малютяк С. Облік запасів: деякі нюанси застосування П(С)БО та МСБО / С. Малютяк // Облік і звітність. – 2015. – № 7-8 (236-237). – С. 50-53.

7. Сандальнова Е. А., Усольцева И. В. Теоретические вопросы и проблемы учета, анализа и контроля материальных ресурсов торгового предприятия / Е. А. Сандальнова, И. В. Усольцева // Молодой ученый. – 2015. – №11.3. – С. 66-68.

8. Сейдахметова Ф. С. Современный бухгалтерский учет : учеб. Пособие / Ф. С. Сейдахметова. – Алматы: ТОО «Издательство ЕМ», 2010. – С. 125–126.

9. Сыроижко В. В., Андреева А. А., Соляникова А. А. Совершенствование учета производственных запасов на складах производственного предприятия / В. В. Сыроижко, А. А. Андреева, А. А. Соляникова // Молодой ученый. – 2015. – № 3. – С. 517-520.

Стаття відправлена: 15.04.2016р.

© Ворхлік В.Р.